

Μάθημα ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ Ι**Βασικές Αρχές και Έννοιες της Αρχιτεκτονικής***Υποχρεωτικό μάθημα Α01ΥΠ – 8 ώρες διδασκαλίας – 12 ECTS – eClass: 422378***Ακαδ. Έτος 2025-2026 – 1^ο Εξάμηνο**

Διδάσκοντες:

Ελένη Αμερικάνου, Καθηγήτρια Δ.Π.Θ. - συντονιστής (Τμήμα Α)

Πάνος-Λουκάς Εξαρχόπουλος, Επίκ. Καθηγητής Δ.Π.Θ. (Τμήμα Β)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα αποτελεί ετήσιο κύκλο σπουδής με το αντίστοιχο μάθημα του 2^{ου} Εξαμήνου, με το οποίο ενοποιείται και εισάγει τους πρωτοετείς φοιτητές στην έννοια της αρχιτεκτονικής σύνθεσης, τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο εφαρμογής μέσω σειράς θεμάτων.

Στόχος του μαθήματος –μέσω της ανάπτυξης μιας θεωρίας για την αρχιτεκτονική σύνθεση– είναι αφενός η αναφορά στο σύνολο των θεμάτων σύνθεσης-οργάνωσης του αρχιτεκτονικού χώρου και αντίληψης-ανάλυσης του κτισμένου περιβάλλοντος ως χώρου διαβίωσης και αφετέρου η ενεργοποίηση της σκέψης των φοιτητών, η απελευθέρωση των δημιουργικών τους δυνάμεων και η εξοικείωση με τα μέσα αναπαράστασης της αρχιτεκτονικής.

Η θεωρία καλύπτει σημαντικό μέρος του μαθήματος και διερευνά την αρχιτεκτονική σύνθεση προτείνοντας την «επιστροφή» σε πρωταρχικές αρχές και έννοιες της αρχιτεκτονικής. Κύρια σημεία που πραγματεύεται η θεωρία του μαθήματος είναι: Η έννοια της σύνθεσης, ως κοινής εκδήλωσης της δημιουργίας σε διάφορους τομείς. Η έννοια της συνθετικής δομής, ως του νόμου και του κυρίαρχου κανόνα που διέπει και καθοδηγεί τον μηχανισμό συγκρότησης μιας σύνθεσης. Οι βιωματικές παράμετροι του αρχιτεκτονικού χώρου. Η ανάλυση της δομικής συγκρότησης του αρχιτεκτονικού χώρου, δηλαδή της συγκρότησής του από τα κύρια γραμμικά (υποσύλωμα, δοκός) και επιφανειακά (τοίχος, πλάκα) στοιχεία, σύμφωνα με κάποιο δομικό κανόνα. Η διερεύνηση βασικών εννοιών, όπως όριο, σημείο αναφοράς, άξονας, κίνηση και στάση, κλίμακα, αναλογία, τάξη, ρυθμός, διαφάνεια και αδιαφάνεια κ.ά. Η εξέταση αρχετυπικών χωρικών διατάξεων, όπως στοά, αίθριο, διατάξεις Γ, Π κ.ά. Η εξέταση βασικών λειτουργικών στοιχείων του αρχιτεκτονικού χώρου, όπως τα ανοίγματα, η στέγαση, η σκάλα κ.ά.

Η ανάπτυξη της θεωρίας υποστηρίζεται, σε μεγάλο βαθμό, από ένα «ειδικό εκπαιδευτικό μοντέλο συνθετικών εφαρμογών», η χρήση του οποίου έχει ως στόχο να αποδοθεί με απτό και κατανοητό τρόπο η θεώρηση του αρχιτεκτονικού χώρου ως συγκρότηση πρωτογενών δομικών στοιχείων. Διδάσκονται, έτσι, οι φοιτητές μια δομική-κατασκευαστική αντίληψη για την αρχιτεκτονική, χρήσιμη τόσο για την «ανάγνωση»-κατανόηση, όσο και για τη σύλληψη και πραγματοποίηση του αρχιτεκτονικού έργου. Επιπλέον, το μοντέλο, ως μέσο τριδιάστατης αναπαράστασης του αρχιτεκτονικού χώρου σε αφαιρετικό επίπεδο, παρέχει τη δυνατότητα άμεσων συνθετικών εφαρμογών, με τη βοήθεια των οποίων αναλύονται κύρια χαρακτηριστικά και ιδιότητες του αρχιτεκτονικού χώρου ή διερευνώνται βασικές αρχές και έννοιες της αρχιτεκτονικής και πρωταρχικές αρχιτεκτονικές διατάξεις. Τις αφαιρετικές εφαρμογές στο μοντέλο ολοκληρώνουν εισηγήσεις ή διαλέξεις, με παράλληλη προβολή εικόνων επιλεγμένων αρχιτεκτονικών έργων – από ένα ευρύτατο ιστορικό φάσμα–, ώστε να επισημαίνονται παράμετροι –κοινωνικές, ιστορικές, πολιτισμικές, περιβαλλοντικές κ.ά.– οι οποίες αποτελούν τις φυσικές συνθήκες μέσα στις

οποίες δημιουργείται, υφίσταται και ερμηνεύεται η αρχιτεκτονική. Τέλος, η θεωρία συμπληρώνεται –εκτός των διδακτικών συγγραμμάτων– με κατάλογο βιβλιογραφίας καθώς και με παρουσιάσεις ειδικού περιεχομένου (στοιχεία αρχιτεκτονικής αποτύπωσης, πληροφορίες και υλικό αναπαράστασης της αρχιτεκτονικής, θεματικές σειρές: ταξιδιωτικά σκίτσα αρχιτεκτόνων).

Σε πυκνή συνάρτηση με τη θεωρία του μαθήματος, προβλέπεται η εκπόνηση δύο θεμάτων αναλυτικού χαρακτήρα και μιας τρίωρης άσκησης συνθετικού χαρακτήρα.

Το **1^ο Θέμα** αφορά στη διερεύνηση της συνθετικής δομής και άλλων βασικών χαρακτηριστικών ενός υπάρχοντος αντικειμένου (δηλαδή, μιας ήδη υλοποιημένης φυσικής ή τεχνητής σύνθεσης), το οποίο επιλέγουν οι φοιτητές.

Το **2^ο Θέμα** αφορά στην ανάλυση υπαίθριων χώρων της Παλιάς Πόλης της Ξάνθης. Επιδιώκεται, έτσι, η άμεση επαφή των φοιτητών με όλο το φάσμα των παραμέτρων που χαρακτηρίζουν και προσδιορίζουν τον πραγματικό αρχιτεκτονικό χώρο, όπως ιστορικές, κοινωνικές, λειτουργικές, αισθητικές, συμβολικές κ.ά. Παράλληλα, διερευνώνται, αναλύονται και καταγράφονται η συνθετική δομή και άλλα βασικά χαρακτηριστικά του πραγματικού χώρου, όπως: όρια, άξονες, χώροι κίνησης και στάσης, σημεία αναφοράς κ.ά. Κατά το μεγαλύτερο μέρος της, η εργασία των φοιτητών γίνεται επιτόπου, ώστε να εξοικειωθούν άμεσα με τους τρόπους καταγραφής της αρχιτεκτονικής πραγματικότητας (ουσιαστική παρατήρηση και καταγραφή στοιχείων, αποτύπωση, σκίτσο εκ του φυσικού κ.λπ.) και, στη συνέχεια, την ερμηνεία και τεκμηρίωσή της.

Η **Τρίωρη Άσκηση** πραγματοποιείται στην αίθουσα διδασκαλίας-σχεδιαστήριο και αφορά στη στοιχειακή σύνθεση μιας απλής αλληλουχίας χώρων κίνησης και στάσης μέσω της διευθέτησης απλών αρχιτεκτονικών στοιχείων.

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του μαθήματος, οι φοιτητές εκπονούν μικρές εμβόλιμες ασκήσεις συσχετισμένες με τη θεωρία, οι οποίες θα συνεκτιμηθούν στην τελική αξιολόγηση.

Το μάθημα έχει εργαστηριακό χαρακτήρα και οι εργασίες εκπονούνται –ατομικά ή ομαδικά– με την καθοδήγηση και τις διορθώσεις των διδασκόντων. Η εκπαιδευτική διαδικασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση-κριτική των φοιτητικών προτάσεων ανά εργασία.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΜΑΤΑ

1. Μπίρης Τάσος, Αμερικάνου Ελένη, Εξαρχόπουλος Πάνος, *Το μεταλλασσόμενο μοντέλο συγκρότησης πρωτογενών δομών κατοίκησης του χώρου*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2025 [ΚΩΔΙΚΟΣ «ΕΥΔΟΞΟΣ»: 143559220]
2. Frances Ambler / Παναγιώτης Τουρνικιώτης, *Μπαουχάουζ*, Αθήνα: Μέλισσα, 2020 [ΚΩΔΙΚΟΣ «ΕΥΔΟΞΟΣ»: 94700731]
3. Παπαϊωάννου Τάσης, *Σκέψεις για την αρχιτεκτονική σύνθεση*, Αθήνα: Ίνδικτος, 2015 [ΚΩΔΙΚΟΣ «ΕΥΔΟΞΟΣ»: 50660224]
4. Μπίρης Τάσος, *Αρχιτεκτονικής σημάδια και διδάγματα. Στο ίχνος της συνθετικής δομής*, Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ., 2007 [ΚΩΔΙΚΟΣ «ΕΥΔΟΞΟΣ»: 43873]
5. Φατούρος Δημήτρης, *Ένα συντακτικό της αρχιτεκτονικής σύνθεσης*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007 [ΚΩΔΙΚΟΣ «ΕΥΔΟΞΟΣ»: 14969]
6. Φατούρος Δημήτρης, *Μαθήματα συστηματικής θεωρίας της αρχιτεκτονικής*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007 [ΚΩΔΙΚΟΣ «ΕΥΔΟΞΟΣ»: 15079]
7. Le Corbusier, *Για μια αρχιτεκτονική*, μτφρ. Παναγιώτης Τουρνικιώτης, Αθήνα: Εκκρεμές, 2004 [ΚΩΔΙΚΟΣ «ΕΥΔΟΞΟΣ»: 77108975]
8. Hertzberger Herman, *Μαθήματα για σπουδαστές της αρχιτεκτονικής*, Αθήνα: Εθνικό Με-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

- Θεματική αναλυτική βιβλιογραφία σε ανεξάρτητο τεύχος.
- Κατάλογος εργαλείων και υλικών.
- Θεματική σειρά: Σκίτσα αρχιτεκτόνων.
- Χαρακτηριστικά παραδείγματα σκαριφημάτων αποτύπωσης κατόψεων.
- Σχεδιαστικά παραδείγματα με τις βασικές αρχές του προοπτικού σχεδίου.
- Συμβολισμοί αρχιτεκτονικού σχεδίου και υπόδειγμα σχεδίασης σε κλίμακα 1:100.
- Πίνακας με επιλεγμένα δείγματα υλικών κατασκευής μακέτας.

ΤΡΟΠΟΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ – ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ

Ο τελικός βαθμός του μαθήματος θα προκύψει από την αξιολόγηση των δύο θεμάτων και της τρίωρης άσκησης, ως εξής:

- 1^ο Θέμα (Συνθετική δομή)..... 30 %
- 2^ο Θέμα (Ανάλυση υπαίθριου χώρου)..... 50 %
- Τρίωρη Άσκηση..... 20 %

Επισημαίνεται ότι για να αποδοθεί τελικός προβιβάσιμος βαθμός (δηλ. $\geq 5,00$) απαιτούνται:

- α) Η εκπόνηση και παράδοση όλων των εργασιών.
- β) Η βαθμολόγηση και των δύο θεμάτων με προβιβάσιμο βαθμό.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Ο εργαστηριακός χαρακτήρας του μαθήματος καθώς και η πυκνή και συνεχής σχέση θεωρίας και θεμάτων, απαιτούν την παρουσία και ενεργό συμμετοχή των φοιτητών σε κάθε μάθημα.
- Για την εξοικείωση των φοιτητών με τα μέσα αναπαράστασης της αρχιτεκτονικής, θα πραγματοποιηθούν, με ευθύνη των διδασκόντων, παρουσιάσεις επιλεγμένου υλικού, όπως σκίτσα, σχέδια, προπλάσματα (μακέτες) κ.λπ.
- Για την εκπόνηση του 1^{ου} Θέματος θα σχηματιστούν μονομελείς ή διμελείς φοιτητικές ομάδες ενώ για την εκπόνηση του 2^{ου} Θέματος θα σχηματιστούν διμελείς έως πενταμελείς φοιτητικές ομάδες. Η Τρίωρη Άσκηση είναι ατομική εργασία.
- Για την εκπόνηση των θεμάτων επιτρέπεται η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή (Η/Υ) μόνο για τη σύνταξη κειμένων ή την παρουσίαση στοιχείων από το διαδίκτυο. Δεν θα γίνεται χρήση Η/Υ για τη σχεδίαση.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΞΑΜΗΝΟΥ

α/α	Ημερομηνία	Περιεχόμενο
1	02-10-2025	Θεωρία: Εισαγωγικά για το μάθημα. Περιεχόμενο, στόχοι και απαιτήσεις του μαθήματος. Γενικά περί αρχιτεκτονικής. Το αρχιτεκτονικό σχέδιο. Πρακτικές πληροφορίες.
	03-10-2025	Θεωρία: Η σύνθεση. Η συνθετική διαδικασία σε διάφορους τομείς.
2	09-10-2025	Θεωρία: Η έννοια της συνθετικής δομής και η έκφρασή της στη φύση, στην τέχνη, στην κατασκευή, στην αρχιτεκτονική. Συνθετικές εφαρμογές: 1 ^ο Θέμα: «Συνθετική δομή αντικειμένου» (αναζήτηση της συνθετικής δομής με ανάλυση και διερεύνηση λειτουργικών, κατασκευαστικών και άλλων παραμέτρων). Επεξήγηση του Θέματος.
	10-10-2025	Θεωρία: Η συνθετική δομή του αρχιτεκτονικού χώρου. Τύποι συνθετικής δομής. Αρχές που διέπουν τις συνθετικές δομές. Δομή / Μορφή. Συνθετικές εφαρμογές: Διορθώσεις 1 ^{ου} Θέματος.
3	16-10-2025	Θεωρία: Ο αρχιτεκτονικός χώρος και η ιδιοσυστασία του (ο χώρος ως βιωμένη εμπειρία, το «μέσα», το «έξω», το «όριο»). Παρουσίαση του ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών. Τα πρωτογενή στοιχεία συγκρότησης του αρχιτεκτονικού χώρου (σημείο-γραμμή-επίπεδο). Η «δομική συγκρότηση» του αρχιτεκτονικού χώρου και η πολλαπλότητα του αρχιτεκτονικού φαινομένου.
	17-10-2025	Συνθετικές εφαρμογές: Διορθώσεις 1 ^{ου} Θέματος.
4	23-10-2025	Θεωρία: Διερεύνηση των πρωταρχικών στοιχείων και εννοιών του αρχιτεκτονικού χώρου σε αφαιρετική διατύπωση, μέσω ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών: - Το απροσδιόριστο κενό, το σημείο αναφοράς, ο άξονας-το πέρασμα, ο άξονας-η κατεύθυνση, η ευθεία, το επίπεδο, ο τριδιάστατος χώρος. - Μέτρηση, μέγεθος, κλίμακα, αναλογία. - Τάξη, ρυθμός, κλίμακα.
	24-10-2025	Συνθετικές εφαρμογές: Διορθώσεις 1 ^{ου} Θέματος.
5	30-10-2025	Θεωρία: Διερεύνηση των πρωταρχικών στοιχείων και εννοιών του αρχιτεκτονικού χώρου σε αφαιρετική διατύπωση, μέσω ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών: - Πλευρικά όρια. Μετασχηματισμοί μιας σειράς στύλων: «Από το υποστύλωμα στον τοίχο και αντίστροφα». Αδιαφάνεια / διαφάνεια. Όριο και όριο-«φίλτρο». Η «Γωνία». Μετάβαση και επάλληλα όρια.
	31-10-2025	Συνθετικές εφαρμογές: Παράδοση-παρουσίαση-κριτική 1 ^{ου} Θέματος.
6	06-11-2025	Θεωρία: Διερεύνηση βασικών εννοιών του αρχιτεκτονικού χώρου σε αφαιρετική διατύπωση, μέσω ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών: - Η κίνηση και η στάση. Ο χώρος στάσης και ο χώρος κίνησης. Οι μεταξύ

- τους σχέσεις.
- Ο δρόμος και η πλατεία (χαρακτηριστικοί τύποι).
- 07-11-2025 Συνθετικές εφαρμογές:** Στοιχεία για τρόπους και τεχνικές καταγραφής, και αποτύπωσης του δομημένου χώρου. Σκίτσα, διαγράμματα.
2^ο Θέμα: «Ανάλυση υπαίθριου χώρου της πόλης» (καταγραφή και διερεύνηση των βασικών χαρακτηριστικών και της συνθετικής δομής του πραγματικού αρχιτεκτονικού χώρου). Επεξήγηση του Θέματος. Επίσκεψη στους επιλεγμένους χώρους μελέτης στην Παλιά Πόλη της Ξάνθης.
- 7 13-11-2025 Θεωρία:** Διερεύνηση πρωτογενών διατάξεων του αρχιτεκτονικού χώρου σε αφαιρετική διατύπωση, μέσω ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών:
- Η στοά και το αίθριο.
- 14-11-2025 Συνθετικές εφαρμογές:** Εργασία επιτόπου στον αντίστοιχο χώρο μελέτης κάθε τμήματος της τάξης.
- 8 20-11-2025 Θεωρία:** Διερεύνηση στοιχείων του αρχιτεκτονικού χώρου σε αφαιρετική διατύπωση, μέσω ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών:
- Το πλήρες και το κενό. Αδιαφάνεια και διαφάνεια.
- Τα όρια του χώρου, διάτρηση–διακοπή. Το άνοιγμα.
- Φέροντες τοίχοι και σύστημα σκελετού οπλισμένου σκυροδέματος.
- Σχέση τοίχου–υποστυλώματος.
- 21-11-2025 Συνθετικές εφαρμογές:** Εργασία επιτόπου στον αντίστοιχο χώρο μελέτης κάθε τμήματος της τάξης.
- 9 27-11-2025 Θεωρία:** Διερεύνηση στοιχείων του αρχιτεκτονικού χώρου σε αφαιρετική διατύπωση, μέσω ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών:
- Πειθαρχία και ελευθερία.
- 28-11-2025 Τρίωρη Άσκηση.**
- 10 04-12-2025 Θεωρία:** Διερεύνηση της στέγασης του αρχιτεκτονικού χώρου σε αφαιρετική διατύπωση, μέσω ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών:
- Πρωτογενείς τρόποι στέγασης. Το δώμα, η στέγη, ο θόλος, ο τρούλος.
- 05-12-2025 Συνθετικές εφαρμογές:** Εργασία επιτόπου στον αντίστοιχο χώρο μελέτης κάθε τμήματος της τάξης.
- 11 11-12-2025 Θεωρία:** Διερεύνηση της μετάβασης σε δεύτερο επίπεδο σε αφαιρετική διατύπωση, μέσω ειδικού εκπαιδευτικού μοντέλου συνθετικών εφαρμογών:
- Σκάλες, ράμπες, ραμπόσκαλες, ανελκυστήρες.
- 12-12-2025 Συνθετικές εφαρμογές:** Εργασία επιτόπου στον αντίστοιχο χώρο μελέτης κάθε τμήματος της τάξης.
- 12 18-12-2025 Συνθετικές εφαρμογές:** Διορθώσεις 2^{ου} Θέματος (στην αίθουσα)
19-12-2025 Συνθετικές εφαρμογές: Εισαγωγή στην Αρχιτεκτονική Μελέτη. Οι βασι-

κές παράμετροι του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.
- Επεξήγηση του 1^{ου} Θέματος εαρινού εξαμήνου: «Μικρό Ημιυπαίθριο Εκ-
θετήριο».

24-12-2024 έως 06-01-2025 ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

- 13** **08-01-2026** **Συνθετικές εφαρμογές:** Διορθώσεις Θεμάτων.
 09-01-2026 **Συνθετικές εφαρμογές:** Διορθώσεις Θεμάτων.
- 14** **15-01-2026** Ενισχυτική διδασκαλία.
 16-01-2026 Ενισχυτική διδασκαλία.

19-01-2026 έως 06-02-2026 ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ
 Παράδοση–παρουσίαση–κριτική 2^{ου} Θέματος.